

“ З Україною в серці”

У добірці запропоновано тексти для державної підсумкової атестації, яка проводитиметься в 9 класі у формі диктанту. Вони охоплюють усі теми чинної програми з української мови в 5–9 класах. За тематикою тексти презентують українську культуру, історію, науку та літературу. Матеріал добирався з довідників, науково-популярної літератури, сучасної публіцистики, творів українських письменників та адаптовувався відповідно до чинного правопису сучасної української мови.

Тексти диктантів відповідають мовній і соціокультурній змістовим лініям, мають пізнавальний характер і значний виховний потенціал.

Рідна мова

Не можна ходити по рідній землі, не чаруючись виплеканою народом у віках рідною мовою. Виплеканою, подарованою нам на віки вічні, щоб берегли, щоб леліяли, щоб розвивали далі.

Слова можуть об'єднувати та роз'єднувати, але та сила, яка єднає, у стократ дужча. Усього-на-всього одне промовлене слово часто може змінити все. У нашого народу немає скарбу більшого, як його мова. І коли є загроза хоч дешицю цього скарбу втратити, нас проймає тривога. Як матір за рідну дитину, як дбайливого господаря за чистий лан. Маємо зробити все для того, щоб не згорнулися крила, щоб не обірвалася золота нитка, яка веде з давніх-давен у наші дні.

Слова – це ті ж зернини, що впали в родючу землю, це хліб наш насущний, без якого немислиме саме життя.

Слова – це крила ластівки, вона їх не почуває, але без них не може злетіти. Слова, сказані й не сказані ще ніким, живуть у душі народу.

Свято української мови – це ствердження життєдайності рідного народу, його вільного розвитку, його безсмертя в майбутньому.

За Ю. Мушкетиком (162 слова)

Українська мова

Українська мова вабить мене не тільки як письменника, вона дивує й захоплює. Перш за все вражає її синонімічне багатство, різноманітність діалектних форм, її ясна та повноголоса тонічність, її дивовижна безмежність.

Українська мова для мене – це море, у якого немає дна й берегів і яке настільки багатоманітне й невичерпне, що ніколи не встановити межі при пізнанні її феномена. Вона може звучати на найрізноманітніших регістрах: по-простацькому й найвишуканіше, нею легко передавати найтонші настроєві гами, надається вона й до найповажнішого інтелектуального мислення і творення.

У неї рухомий наголос, її важко загнати в канонічні форми граматичних догм. Вона жива, мінлива, плинна та не одновимірна. Усі погодяться: словниковий запас української мови просто незмірений. До речі, на основі її гарно творяться нові слова – неологізми, бо вона не бажає носити на собі мундир канонічності, отже, має найбільшу перспективу розвитку в часі.

Споконвіків вона дивує, вражає і зараз, гармонійно поєднуючи в собі пласти архаїчні та модерні. З нею просто і надійно, бо ця мова – душа моєї нації.

За В. Шевчуком (159 слів)

Доля мови

Сотні невільничих літ, упродовж яких жорстоко знищували культуру українського народу, десятиліття панування тоталітарної системи, коли все робилося для того, щоб витворилася універсальна мова, спричинили деформацію всіх сфер життя великого європейського народу.

Великої наруги зазнала мова, яка є невіддільною ознакою нації, одним із найістотніших чинників її самовиявлення та світосприйняття, важливим показником життєздатності та духовності.

Українську мову офіційно забороняли укази Петра Першого, Валувський циркуляр, Емський указ, оголошували вигаданою німцями, уважали діалектом російської чи польської мов, дивилися як на хлопську, призначали її тільки для домашнього вжитку.

Щодо нашої мови планово проводився лінгвоцид, тобто продумане тотальне винищення мови. Розхитувалася її мікросистема, утрачалася імунна здатність збереження стійкості норм. Витворився своєрідний різновид мови, який дістав назву «суржик». На його позначення поширилися сполучення «недорікуватий суржик», «убогий суржик». Довільно змішуючи слова

української та російської мов, відмінюючи їх за зразком російської, утворюючи фрази всупереч моделям рідної мови, її носій мимоволі стає «напівмовним», приймає мовний покруч.

За О. Сербенською (154 слова)

Бережімо нашу мову

Ми не глухі, але недочуваємо. Недочуваємо мелодії нашої мови. Ми не сліпі, але недобачаємо. Недобачаємо краси нашої мови. Ми не німкуваті. Але те, що ми промовляємо, таке неоковирне, незграбне й чужинецьке, що його аж ніяк не можна назвати українською мовою. Радше сказати, що це українсько-російський мішанець.

Олександра Сербенська називала мову тілом думки. І не однієї людини, а цілого народу. То яке ж віками зболене, скалічене тіло нашої думки! Воно рясно всіяне виразками суржикю, покручене, безжально побите.

Постає питання: як видалити незугарних зайд, як позбутися цих злякісних позичок, що нівелюють, по-справжньому спотворюють сказане? У який спосіб загоїти рани, домогтися того, щоб слово наше забриніло, засяяло зусібіч? Виразно, природно, вільно. Як зробити, щоб нашу українську можна було почути насправді, збагнути нескінченність її космосу? Побачити наш інтелект, і кмітливість, і розум. Щоб образ українця чи українки нікому й ніколи не кортіло ототожнювати з пришепелкуватими півторадурками на кшталт усіляких верок із їхнім масним гумором, простакуватою інтонацією та здеградованою напівмовністю.

За Л. Бутенко (156 слів)

Українська мова

Із перших днів у словах рідної мови людина відкриває для себе великий і чарівний світ життя. Мова – безцінний скарб народу. У ній відбито все: характер, і психологічний склад, і звичаї, і побут тощо. Як найдорожча спадщина, як заповіт поколінь, передається нащадкам любов до свого народу й рідної мови. Калиновою, солов'їною називали прекрасну українську мову поети. Це неповторна мова всесвітньо відомих Тараса Шевченка та Івана Франка, Лесі Українки та Михайла Коцюбинського, Павла Тичини та Володимира Сосюри, сучасних представників красного письменства.

Українська мова – одна з найрозвиненіших у світі. Вона має величезний лексичний фонд, багату синоніміку. Наприклад, лелека, улюблений в Україні птах, має не лише цю назву. Він і чорногуз, і бусол, і гайстер, і бузько. А яка різноманітність граматичних засобів, скільки зменшувально-пестливих форм: вітер – вітерець, вітрець, вітрик, вітронько. А є й збільшені: вітрисько, вітрище, вітровій, вітруган.

Окраса української мови – її милозвучність, що створена чергуваннями, униканням збігу більше ніж двох приголосних. Усе це робить нашу мову неповторною, прекрасною, пісенною, величною. Дмитро Павличко писав: «Музикальність – це незбагненна душа нашої мови, яка, як золотоносна річка, виблискує на хвилях народної пісні, переливається в душу нації».

За Є. Чак (178 слів)

Верба

Верба – це дивовижне дерево. Ще тільки зійшов сніг. Ледь пригріває сонце, а вона вже поспішає привітати світ з весною, даруючи йому пухнасті ніжно-жовті котики. Дерево, що зацвітає перше, з давніх-давен шанували в Україні. Верба росла біля кожного двору. Використовували її для господарських потреб: робили ночви, щоб дитину купати, плели кошики, навіть тини. А ще з верби робили сопілки та маленьким дітям свищики.

Вербною називається неділя за тиждень до Великодня. Верба, освячена цього дня, дарує здоров'я та силу. «Будь здоровий, як вода, а рости, як верба», – приказували, ударяючи гілочкою. Засушену вербу зберігали впродовж року, аби захистити, як вірили, од грому. Такою гілочкою перший раз вигонили корову в стадо, щоб добре паслася, а ще у відварі верби купали маленьких дітей, щоб росли міцними, нічого не боялися.

Прикрашена стрічками та квітами верба ставала «купайлом» – обрядовим деревом на святі Івана Купала. Загальновідомі цілющі властивості цієї рослини: протизапальні, протиревматичні, протиалергійні. Ніжна верба, красива, невибаглива, корисна, і понині є символом України.

За Л. Павленком (159 слів)

Символ України

Майже в усіх народів є улюблені рослини-символи. У канадців, скажімо, клен, у голландців – тюльпан, а в нас – калина. Калина – особливе дерево-кущ, яке з давніх-давен наш народ опоетизовував, оспівував у піснях. Ніжний цвіт, багряні ягоди, лікувальні властивості – усе це неповний перелік переваг калини над іншими рослинами. Чи ж не тому так дбайливо охороняли та доглядали калину? Наруга над нею вкривала людину неславою. «Ламатимете цвіт калини – накличете морози», – казали батьки дітям, аби ті не нівечили цвіту. Справді, калина цвіте наприкінці весни, коли вже відходять заморозки. Червоногарячі ягоди мають різноманітні лікувальні властивості.

Зовсім недавно на луках та на узліссях наших сіл можна було побачити суцільні калинові гаї. Цим і пояснюється те, що в Україні немало населених пунктів з поетичною назвою Калинівка. Але зараз, на жаль, калини залишилося небагато.

Якщо троянди та виноград, за влучним висловом Максима Рильського, символізують красиве та корисне, то кущ калини, увібравши обидві ознаки, опредметнює духовний потяг до своєї землі, до свого берега, до своїх традицій.

За В. Скуратівським (160 слів)

Наші колядки та щедрівки

Кажуть, українець співає цілий рік і цілий вік. Справді, якщо уявити все багатство українського фольклору, то стає зрозуміло: пісня – це душа нашого народу. У скарбниці народної творчості є найрізноманітніші пісні, а саме: веснянки, колискові, чумацькі, рекрутські, стрілецькі, весільні тощо. Українська пісня – це хвала природі, і рідній землі, і життю.

З давніх-давен чарівні мелодії супроводжували різні обряди. Особливо яскравими серед обрядових пісень є колядки та щедрівки. Крім релігійної тематики, ці пісні возвеличують сили природи: сонце, місяць, дощ, вітер. Але найяскравіше в зимових піснях – це опис господаря, його родини та якнайщиріші побажання на наступний рік. «На щастя, на здоров'я, на новий рік, щоб вам родило ліпше, як торік!» – радісно вигукують колядники. І ми щиро віримо: так обов'язково буде!

Неймовірним є також той факт, що ці пісні ніколи не старіють, вони завжди актуальні, бо миттєво вбирають у себе сучасні події. А мелодія нашого «Щедрика», оформлена Миколою Леонтовичем та перекладена англійською мовою, стала всесвітньо відомим символом Різдва і звучить на всіх континентах.

За «Народним календарем» (161 слово)

Українська кухня

Кулінарія – одне з найдавніших мистецтв світу. У кухні кожного народу знайшли своє відображення особливі, лише йому притаманні смаки.

Українська кухня формувалася на основі народних традицій, і в її асортименті є безліч смачних і здорових страв. Український борщ з пампушками, голубці, капуста зніані в усьому світі. А вареники, оспівані в піснях, стали кулінарним символом України. Славиться наша земля і різними видами печива: паски, плячки, струдлі, медівники, пінники, сметанники, рогалики – усього не перелічити! Вони ваблять духмяним ароматом, оригінальністю форми і, звичайно ж, вишуканим смаком.

Українці завжди ставилися до їжі з превеликою пошаною. Кажуть, що звичайний кухонний стіл – це долоня, на якій Бог простягає нам свої дари. Споконвіків у багатьох сім'ях є не загублений у роках звичай: від покоління до покоління передавати родинні, перевірені часом рецепти. Ця традиція має символічний зміст: разом із простими словами переходить до нас любов предків, повага до роду. Смаколики, які готують за старовинними рецептами, – це вже не просто їжа, це страви-обереги. А господиня, готуючи такі страви, гордо каже: «Так кутю робила моя бабуся, а паску пекла мама!»

За «Народним календарем» (169 слів)

Народні звичаї

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група мають свої звичаї, що виробилися впродовж багатьох століть і освячені віками.

Але звичаї – це не відокремлене явище в житті народу, це втілені в рухи та дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між окремими людьми, які безпосередньо впливають на духовну культуру певного народу. Саме тому вся народна творчість з давніх-давен нерозривно пов'язана зі звичаями народу.

Звичаї народу – це ті прикмети, за якими розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому. Споконвіків це ті не писані ніким, але реальні закони, якими рік у рік керуються люди і в щоденних, і в загальнодержавних справах. Вони, як і мова, є найміцнішими елементами, які об'єднують народ у єдине ціле.

Усна народнопоетична творчість також може слугувати класичним прикладом єдності між усіма українськими землями. Уплетені в народні звичаї пісні старанно передавалися з уст у вуста, коли-не-коли змінюючись, удосконалюючись. Мабуть, не можна віднайти жодного звичаю нашого народу, який відбувається без мелодійних, сповнених почуттів пісень.

За О. Воропаєм (157 слів)

Самобутність подолян

Поділля – історична місцевість на півдні України в межиріччі Дністра та Південного Бугу. Предки сучасних подолян почали заселяти ці території в четвертому-третьому тисячолітті до нашої ери. Пізніше тут була зведена фортеця Кліпедава, навколо якої з часом виростало місто Кам'янець-Подільський.

Самобутня культура цього народу зазнала безліч впливів: і росіяни-старовіри, і поляки, і євреї, і вірмени додавали щось у неї. Тому й можна зустріти в цих місцях католицькі костели, православні храми, мусульманські мінарети. Уся еклектичність культурних традицій подолян, як у дзеркалі, відбивається в їхній декоративно-прикладній творчості, а саме: гончарстві, ткацтві, вишивці, лозоплетінні тощо.

Традиційний одяг подолян яскравий, прикрашений вишивкою та мережкою. Подільські жіночі сорочки, рукава яких вишиті мудрими візерунками, відомі далеко за межами України.

Мазані стіни подільських хат злегка підсинені. Окремі фрагменти підведені коричнево-червоною глиною, а внутрішній інтер'єр щедрий на прикраси.

До речі, у стародавніх подолян був поширений культ землі: копати, бити її без потреби вважалося неприпустимим. Також вони вірили, що чудодійна сила землі зцілює від ран і що рідна земля як амулет здатна захистити солдата від кулі ворога.

За «UAMODNA» (170 слів)

Українська хата

Традиційне українське житло – хату – недарма порівнюють із сонцем, навколо якого обертається весь світ національних традицій і звичаїв. Її конструкція – справжній солом'яно-глиняний шедевр, що досяг досконалості за багато століть.

Залежно від регіону й особливостей місцевого клімату матеріали для зведення стін могли використовуватися якнайрізноманітніші, а саме: дерен, земля, глина, змішані з різаною соломою, а також очерет, хмиз, колоди тощо.

Незважаючи на місцеві розходження, українські хати зазвичай мали однакове планування: склалися з трьох ізольованих одне від одного приміщень. Ліжко, мисник, стіл під іконами на покуті, лави вздовж стін – усі ці предмети побуту були обов'язковими для оселі. Ікони прикрашали засушеними духмяними квітами: чорнобривцями, волошками, гвоздиками, барвінком – і драпірували полотняними, власноруч вишитими господинею рушниками. Піч розмальовували традиційними символами – оберегами.

Неодмінним атрибутом української хати була дерев'яна, прикрашена орнаментами скриня. Часто на ній малювали козака Мамаю, який був, мабуть, найулюбленішим героєм українського фольклору. У скринях зберігали святкове вбрання та повсякденний одяг, вінки, рушники, прикраси, а в прискринку (маленькій шухлядці вгорі, уздовж бічної стінки) – різноманітне зілля, яке, як вважали, мало цілющу силу.

За А. Клімовим (165 слів)

Обереги

З давніх-давен одяг був для людини своєрідним оберегом, адже захищав її від холоду та спеки, а ще, як казали, від зла та біди. Наприклад, сорочка з вишитими коміром, низом, манжетами рукавів ніби обрамляла тіло та оберігала його. До речі, це стосувалося і головного убору: наші предки вважали, що вінок, хустка чи шапка – це посередники між людиною та вищим, небесним світом. Зображення кола було магічним знаком, символом сонячного світила. Саме тому споконвіків дівчата пов'язували навколо голови стрічку. Оберегом для давніх людей був і пояс. Для хлопчиків, яким виповнилося три роки, проводили спеціальний обряд «зав'язування пояса». А про людину, яка поводиться негідно, у народі кажуть: «Він зовсім розперезався!»

Могутнім оберегом завжди вважали вінок. Традиційно він налічував дванадцять квіток. Кожна з них мала своє значення: безсмертник символізував здоров'я, барвінок – життя та безсмертя людської душі, яблуневий і вишневий цвіт – материнську любов, ружа, мальва та півонія – віру, хміль – гнучкість і розум. Різнокольорові стрічки теж розташовувалися в певному порядку. Наприклад, світло-коричнева завжди була посередині, бо символізувала землю.

За календарем (162 слова)

Український Мікеланджело

Саме так називали Івана Кавалерідзе. Видатний скульптор, кінорежисер, драматург... Його фільми знищували, а скульптури не брали в музеї, побоюючись викликати гнів партійних керівників. Хоча провина Кавалерідзе була всього-на-всього в тому, що він писав пейзажі та продавав їх на ринку, щоб не померти з голоду...

Іван Кавалерідзе – потомок давнього грузинського роду. Навчався в приватній гімназії в Києві, потім – у художньому училищі, а вечорами підробляв у Київському оперному театрі. Потім – Академія мистецтв у Петербурзі, а далі – Париж. Незважаючи на визнаний талант, він не хоче слави та живе дуже скромно: працює вчителем малювання та режисером повітового самодіяльного театру. З його майстерні тоді ж виходять у світ пам'ятники Тарасові Шевченку, Григорію Сковороді та інші монументальні твори. Як режисер він працював над фільмами «Запорожець за Дунаєм» та «Наталка Полтавка». Стрічка «Злива», присвячена подіям гайдамаччини, була знищена як націоналістична.

Цікаво, що частина творів Кавалерідзе відродилася після того, як художник пішов з життя. Пам'ятники Григорію Сковороді, княгині Ользі та Ярославу Мудрому були встановлені в Києві наприкінці ХХ століття.

За А. Клімовим (163 слова)

Великий син України

Історія України, правдиве її відображення стали справою всього життя видатного вітчизняного науковця Михайла Сергійовича Грушевського. Він народився в родині педагога в місті Холмі, що нині на території Польщі. Гімназію закінчив у Тифлісі, куди переїхали його батьки, а вищу освіту здобув у Київському університеті. У 31 рік майбутній учений очолює перший уряд незалежної України – Центральну Раду. Але не громадянсько-політична діяльність, а копітка праця історика-аналітика принесла йому справжню славу.

Уже в студентські роки Михайло Грушевський пише працю з історії, де всупереч офіційній історіографії стверджує, що Київська Русь належить тільки історії України й не є колискою трьох слов'янських народів: російського, українського та білоруського. У своїй багатотомній праці «Історія України-Руси» вчений заперечував керівну роль пролетаріату в суспільно-політичному житті, ставив інтереси нації вище за класові. З цих позицій він засуджував політику Богдана Хмельницького щодо приєднання до Росії, уважав справжніми

патріотами Івана Виговського та Івана Мазепу, які відстоювали ідею самостійності України.

Після того, як влада в Україні перейшла до більшовиків, Михайло Грушевський емігрував до Австрії. На батьківщину він повернувся 1924 року й цілковито присвятив себе науковій роботі, сприяв розвитку та популяризації історії.

З «Історичного календаря» (176 слів)

Дочка Прометея

Кожним словом, кожним променем думки, кожним болем своїм живе в душі нашого народу людина, що ім'я їй – Леся Українка. З не такої далекої минувшини, проте вже немовбито крізь серпанок легендарності проступає до нас образ поетеси, образ ніжний, чистий, священний. З тих далеких, трохи потьмянілих у віках часів крихкими уламками долинув навіть її голос, випадково збережений у пробному записі фонографа.

Своєю винятковістю і своєю звичайністю – усім вона дорога для нас. Хочеться підкреслити, що була вона просто людиною і, ведучи оту «тридцятилітню війну» з нападами важкої-преважкої хвороби, не мала якогось додаткового захисту проти болю.

А звідки ж все-таки той не зборений ніким дух, що в найтяжчих випробовуваннях долі не дав розчавити себе? Звідки ота сила, що піднесла цю слабосилу дівчину над своїм часом, над своєю похмурою епохою?

Звертаючись до образу Лесі Українки, до цього феномена стійкості, бачимо, якою силою може ставати в людині високість помислів, значність життєвого ідеалу, безмір любові до свого народу.

Усе її життя – це подвиг, у якому в єдине сплелось все: мужність, і мудрість, і мистецьке горіння, і глибина прозрінь.

За Олесем Гончарем (171 слово)

Катерина Білокур

Настав час, коли полтавська Богданівка стала мистецькою столицею Катерини Білокур. Звідси, з біленької селянської хати, рушила у великі світи творчість народної художниці, пішла до людей її малярська поезія, сповнена якоїсь майже

магічної сили, майже фантастичної краси. Спершу її картини побачила Полтава, потім вони з'явилися в Парижі. Біля них товпилися відвідувачі на міжнародних виставках, бо хотіли знати, хто ж авторка цих незвичайних полотен? Звідки такий уроджений артистизм у простої української жінки, таке естетичне чуття, багатство та сила уяви?

Дочка України, народний художник республіки, Катерина Білокур привернула на виставках загальну увагу до своєї праці, уразивши найвибагливіших поціновувачів яскравою самобутністю, поетичною силою своїх творів. Вона мовби розповідала світові, який талановитий її народ, як розвинене в нього від природи естетичне почуття і яка сприйнятлива його душа до всього прекрасного в житті.

Україна славиться народним мистецтвом з давніх-давен. Дівоче вбрання і козацька люлька, топірець гуцула і спинка саней, бабусина скриня і мисник на стіні, вишитий рушник і звичайний віконний наличник – будь-яка вжиткова річ під рукою невідомого художника ставала витвором мистецтва.

За О. Гончаром (168 слів)

Червона калина

Під холодним вітром тремтять кущі, мерзнуть дерева. Вони вже давно стоять голі, і скоро зима подарує їм новий одяг, але її ще немає. Пожовкла трава, почорніло опале, побите першою памороззю листя. Низьке осіннє небо з холодними подертими хмарами геть сіре, і такі ж похмурі ліс і земля. До річі, саме в листопаді зазвичай найменше сонячних днів, тому майже кожен осінній день схожий на сутінки.

Сніг уже декілька разів укривав землю ковдрою, але була вона білосніжною зовсім мало та швидко танула. Ще не прийшов із півночі великий караван із снігових хмар, який засипле поля, і ліси, і дороги.

У лісі горить-палає калина, виблискують її червоногарячі кетяги. Недаремно, мабуть, і складав народ свої кращі пісні саме про неї, адже навіть у найпохмурішу пору дарує вона лісові свою красу. Ягідки стали ще розкішніші після того, як опало з кущів останнє листя.

А весною калина буде справжньою красунею. Білі плоскі суцвіття, що нагадують медальйони, прикрашатимуть кущі. У квітах калини багато нектару, і до них часто навідуватимуться комахи, особливо бджоли, адже калина – це прекрасний медонос.

За «Народним календарем» (170 слів)

Верба

Верба – це дивовижне дерево. Ще тільки зійшов сніг. Лець пригріває сонце, а вона вже поспішає привітати світ з весною, даруючи йому пухнасті ніжно-жовті котики. Дерево, що зацвітає перше, з давніх-давен шанували в Україні. Верба росла біля кожного двору. Використовували її для господарських потреб: робили ночви, щоб дитину купати, плели кошики, навіть тини. А ще з верби робили сопілки та маленьким дітям свищики.

Вербною називається неділя за тиждень до Великодня. Верба, освячена цього дня, дарує здоров'я та силу. «Будь здоровий, як вода, а рости, як верба», – приказували, ударяючи гілочкою. Засушену вербу зберігали впродовж року, аби захистити, як вірили, од грому. Такою гілочкою перший раз вигонили корову в стадо, щоб добре паслася, а ще у відварі верби купали маленьких дітей, щоб росли міцними, нічого не боялися.

Прикрашена стрічками та квітами верба ставала «купайлом» – обрядовим деревом на святі Івана Купала. Загальновідомі цілющі властивості цієї рослини: протизапальні, протиревматичні, протиалергійні. Ніжна верба, красива, невибаглива, корисна, і понині є символом України.

За Л.Павленком (159 слів)

Національні символи

“Людина хороша, коли на себе схожа”,- говорять у народі. Кожна нація намагається виявити себе і свою суть у національних символах. Гербом України є тризуб, а прапор складають два кольори: жовтий і синій. Який же зміст, яка історія у цих символах?

Зображення тризуба з'явилося дуже давно: його розрізняють ще на монетах кийвських князів. Ось лише деякі версії походження цього знака: скіфський або візантійський скіпетр, корона, голуб Святий Дух, якір.

У Київській Русі тризуб зображали, вносячи у його форму національні елементи, але зберігаючи незмінною основу.

Яке минуле українського прапора? Синій і жовтий кольори ми бачимо на знаменах українських козаків, у козацькому й гайдамацькому одязі.

Краю, де зародилась хліборобська цивілізація, притаманні саме сині й жовті фарби. Золотаві хлібні лани і блакитне над ними небо, синя дніпровська або морська вода і жовтий пісок – все це зроду-звіку складало краєвид України. Око українця милували жовті квіти горицвіту й соняшника, голубі пелюстки цикорію,

барвінку й волошки. Жовте уособлює вогонь, а синє – холод, це два полюси буття, два кінці осі, навколо якої буття відкривається.

За В. Супрунечком (173 слова)

Звичаї – скарб українського народу

Кожен народ має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Але звичаї – не відокремлене явище в житті народу, а втілені в рухи і дію світовідчуття та взаємини між окремими людьми, які впливають на духовну культуру нації.

Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. Звичаї та мова – ось ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. То ж шануймо рідну мову, бережімо українські звичаї!

В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми й Богом. Наш великий поет Тарас Шевченко, звертаючись до України, як до матері, що вічно страждає, питається:

Чи ти рано до схід-сонця

Богу не молилась?

Чи ти діточок непевних

Звичаю не вчила?

Як бачимо з цих слів Шевченка, не вчити свої дітей звичаїв – то такий же великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові!

(За О.Воропаєм, 149 сл.).

Державний прапор України

У Київській Русі єдиного офіційного прапора не було. Прапори в Україні стають особливого поширеними з виникненням Запорозької Січі. Це було справді мальовниче видовище! Козацьке військо завжди виступало під яскравими різнобарвними прапорами.

Часто зустрічався на Січі синьо-жовтий прапор. Уважно подивіться кольорову репродукцію картини Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові». Поміж іншими знаменами ви побачите на ній і синьо-жовте полотнище. Цей колір на українських знаменах зникає зі зруйнуванням Січі. А відроджується лише у березні 1918 року як жовто-блакитний державний

прапор Української Народної Республіки. Ці кольори символізували чисте небо і житне поле, тобто мир.

Після проголошення України радянською ті стяги зникли. А тепер вони знову замайоріли на українській землі. Нині жовто-синій - це національний прапор України. Жовтий – це колір пшеничної ниви, хліба, зерна, золотого сонця, без якого не дозрівби хліб. Синій – це колір чистого, мирного неба. Ці кольори на нашому прапорі ніби пшениця в степах під блакитним склепінням неба, що символізує віковичне прагнення до миру, праці, краси та багатства рідної землі

(За М. Слабошпицьким, 160 сл.).

Родовід нашої мови

Розпочату на батьківщині наукову роботу з проблем мовознавства Іван Огієнко продовжив в еміграції. Протягом п'ятиліття вчений працював над нарисами з історії української мови. Це були найперші дослідження, в яких вся система українського правопису набула історичного пояснення. Праці Огієнка забезпечили досягнення єдності у правописних правилах та наукового їх пояснення.

Іван Огієнко був глибоким знавцем історичного процесу формування й розвитку слов'янських мов. Він слушно зауважував, що українська мова помітно відрізняється своєю гнучкістю та милозвучністю. Це зумовлено її фізіологічно-фонетичною основою, простотою та легкістю вимови. Водночас учений зазначав, що рідна мова кожній людині здається наймиліозвучнішою. Проте ті європейські фахівці, які аналізували нашу мову, відзначали її розвиненість та виняткову мелодійність, а відтак ставали до лав її прихильників.

Розгляд специфічних проблем фонетики й морфології у роботах Івана Огієнка підкріплюється глибоким аналізом вітчизняних літературних пам'яток, починаючи з одинадцятого століття. Коли ж врахувати досконале знання науковцем інших мов та місцевих діалектів, стає зрозумілим значення цього дослідження.

(148 сл.).

Українська пісня

З давніх-давен уславилася Україна піснями, які дбайливо передавалися від покоління до покоління. Михайло Стельмах писав, що пісня супроводжує українця від колиски до могили, бо не було значної події в житті народу, нема такого людського почуття, яке б не озвалося в українській пісні чи ніжністю струни, чи рокотанням грому. Український народ створив так багато пісень, що, якби кожного дня вивчати одну нову пісню, на вивчення усіх не вистачило б

людського життя.

Ми знаємо так докладно античну історію, історію Римської держави, бо її оспівали славетні поети — Гомер, Овідій, Вергілій. Наша ж історія, як сказала Ліна Костенко у романі «Маруся Чурай», написана «плугом, шаблею, мечем, піснями». А нашими Гомерами були народні співці — кобзарі. У давніх народних піснях відбилась відвага, волелюбність захисників народу, любов до рідної землі. Народна пам'ять зберегла імена деяких авторів давніх народних пісень. Найталановитіші з них — полтавчанка Маруся Чурай, козак Семен Климівський.

Плине час. Народжуються та вмирають люди, гине у вогні часу матеріальна культура. Але вічними та незнищеними залишаються духовні цінності, серед яких — українська пісня.

(164 сл.).

Вертепна драма

Окремий вид драми — вертепна драма. В Україну вона прийшла із Західної Європи, де була поширена як сполука різдвяної драми зі світською драмою маріонеткового театру. В Україні вертеп прийшов на зміну інтермедії уже в сімнадцятому столітті. Популяризували вертеп мандрівні дяки. Згодом до них приєдналися актори та музиканти, котрі й озвучували театральне дійство.

В усіх відомих текстах вертепної драми, українська вертепна драма складається з двох частин: релігійної та інтермедійної з національно-побутовим колоритом. Вертепний короб був поділений на два «поверхи». На верхньому — ставилися сцени, пов'язані з Різдом, янголами, пастухами; на нижньому демонструвалася побутова комедія з піснями й танцями, безмежною народною фантазією і барвистим національним одягом. Ляльковод водив ляльок, тримаючи їх за дріт і говорив різними голосами — відповідно до ролі дійових осіб. За вертепним коробом розташовувався хор, який виводив молитви й духовні канти, а також скрипаль, під музику якого співали і танцювали маріонетки.

Зміст інтермедій розповсюджувався усно. І лише деяким збирачам фольклору вдалося записати тексти і пісні різдвяного вертепу. Завдяки їх ентузіазму ми сьогодні маємо уявлення про давній український вертеп.

(166 сл.).

Українська пісня

З давніх-давен уславилася Україна піснями, які дбайливо передавалися від покоління до покоління. Михайло Стельмах писав, що пісня супроводжує

українця від колиски до могили, бо не було значної події в житті народу, нема такого людського почуття, яке б не озвалося в українській пісні чи ніжністю струни, чи рокотанням грому. Український народ створив так багато пісень, що, якби кожного дня вивчати одну нову пісню, на вивчення усіх не вистачило б людського життя.

Ми знаємо так докладно античну історію, історію Римської держави, бо її оспівали славетні поети — Гомер, Овідій, Вергілій. Наша ж історія, як сказала Ліна Костенко у романі «Маруся Чурай», написана «плугом, шаблею, мечем, піснями». А нашими Гомерами були народні співці — кобзарі. У давніх народних піснях відбилась відвага, волелюбність захисників народу, любов до рідної землі. Народна пам'ять зберегла імена деяких авторів давніх народних пісень. Найталановитіші з них — полтавчанка Маруся Чурай, козак Семен Климовський.

Плине час. Народжуються та вмирають люди, гине у вогні часу матеріальна культура. Але вічними та незнищеними залишаються духовні цінності, серед яких — українська пісня.

(164 сл.).

Невідомий герой

Ми прийшли сьогодні до вас, дорогі герої, принесли свою скорботу, свою вірність Батьківщині. Ми прийшли до тебе, Невідомий солдате. У вогні війни, в тяжкій битві за нашу землю ти поклав свою голову. Там, на тій висоті, окопались вороги. Вони нищили нашу землю, вбивали нищих бійців... Але саме ти знищив ворога ціною свого життя. Ніхто не знає твого імені. Ніхто не знає, де живе твоя мати. І вона не знає твоєї могили. Але щодня до тебе приходять на могилу українська мати, кладе квіти, ронить на нашу рідну землю гарячу материнську сльозу...

Над твоєю могилою плачуть матері. Ти їхній син, вони твої матері, ти наш брат.

Кланемось тобі: будем вірними синами своєї Вітчизни. Клянemось: усе життя будуватимемо тобі вічний пам'ятник.

Цей пам'ятник — золота пшениця на полях, квітучі сади, електростанції, фабрики, заводи. Клянemось тобі: якщо ворог спробує напасти на нашу землю, ми будемо битись до останнього подиху за честь і свободу рідної землі. Серце твоє згоріло у вогні. Та ми ніколи не забудемо про тебе.

(За В. Сухомлинським, 160 сл.).

Рідне слово

Мова народу — краший, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя.

Покоління народу проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові — в спадщину потомкам. Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує всі покоління народу в одно велике історичне живе ціле. Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства більш нестерпного, як те, що хоче відібрати в народу спадщину, створену незчисленими поколіннями його предків. Але якщо людська душа здригається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна б почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової історичної особистості народу — цього найбільшого з усіх створінь Божих на землі?

Вивчаючи рідну мову, дитина п'є духовне життя й силу з рідного слова. Воно пояснює їй природу, як не міг би пояснити їй жоден природознавець, воно знайомить її з суспільством, як не міг би ознайомити жоден історик. Воно вводить її в народну поезію, як не міг би ввести жоден естетик. Слово, нарешті, дає такі логічні поняття й філософські погляди, яких не міг би дати дитині жоден філософ.

(За К. Ушинським, 180 сл.).

День Героїв

З проголошенням незалежності в Україні відзначається День Героїв. Українські герої поставили свободу рідного народу понад свої особисті інтереси й присвятили власне життя служінню українській нації. Українські герої — це прості люди, жінки та чоловіки, хлопці та дівчата, діти та літні люди, які стали до лав визвольного руху. День Героїв, це свято величі духу українських вояків — борців за волю України і є символом незборимості Української Нації.

Борці за волю України, які загинули в боротьбі з ворогом, залишилися нескореними. Свято Героїв потрібно щобна вчинках героїв, які захищали свій край, виховувалися нові покоління захисників Батьківщини. У всіх народів є ціла система свят, що возвеличують подвиги співвітчизників, бо на цьому будується світогляд, культура, та виховання цілих поколінь, виховання нації. Відзначення Дня Героїв — це свідчення твердої волі українського народу йти накресленим Героями шляхом боротьби до найвищої мети — Незалежності, розквіту, слави Української Самостійної Соборної Держави. В цей день - 23 травня - небайдужі та вдячні нащадки вивішують національні прапори для вшанування пам'яті борців за свободу кожного українця, за кращу долю та волю України і з повагою та почуттям власної гідності промовляють: «Герої не вмирають! Слава Україні!»

Контрольна робота № 1
до теми «Пряма і непряма мова. Цитата. Діалог»

1. (2б) Укажіть речення з прямою мовою. Розділові знаки пропущено.

- А. Запам'ятайте вислів Дмитра Білоуса мова це пісня душі покладена на слова.
- Б. Як кажуть люди материна молитва із дна моря рятує
- В. С. Плачинда стверджує мова об'єднує згуртовує людей у націю.
- Г. Ви говоріть а ми будемо слухати.

2. (2б) Укажіть речення з непрямою мовою. Розділові знаки пропущено.

- А. Яка ти розкішна земле думала Маланка.
- Б. Хто дітей любить той добрий чоловік говорила колись мою бабуся.
- В. Сам до себе говорив Тимофій що земля найкраще пахне восени.
- Г. Олена подумала ніщо так не красить людину як натхнення.

3. (2б) У якій схемі правильно поставлено розділові знаки у реченні з прямою мовою. Розділові знаки пропущено.

Прощай наша Січ – Мати сказали вони майже в один голос і після хвилини мовчання додали Хай же Бог тебе боронить від усякого нещастя!

- А. «П, - а , - П».
- Б. «П, - а : - П».
- В. «П, - а , - п».
- Г. «П! – а: - П».

4. (2б) Установіть відповідність між речення ми з прямою мовою і схемами речень. Розділові знаки пропущено.

- А. «П, - а, - п» 1. Яка краса вигукнула Докія і оце воно у воді росте
- Б. «П? –а: - П» 2.Отоді це сталося пояснила мама коли почалася повінь
- В. А : «П!» 3. А батько ще й додасть добре діло за людиною ніколи не
- Г. «П! – а. – П?» 4. Крейсер зайшов у затоку хтось гукає з кургану.
- 5. А що як гирлига скипів Горпищенко і додав по–філософськи у наш гирлига й ракета поруч стоять.

5. (1б) Укажіть речення з пунктуаційною помилкою при прямій мові.

- А. Дівчина грайливо запитала: «А може, вона справді лісова мавка? »

Б. «Не проводжайте мене.» - Попросила дівчина рідних.

В. «Михайлику, хочеш побачити диво? – питає мене дядько Себастьян. - - Підійди до мене...»

Г. Казав пан : «Кожух дам», та слово його тепле.

6. (2б) У якому випадку при перебудові речення з прямою мовою на речення з непрямою мовою допущено помилку:

А. Жінка поцікавилася, чого він мовчить.

Б. Карпо спитав Мотрю, хто їй купив намисто.

В. Леся Українка писала, що, доле, ти міцніша і я корюся.

Г. Гетьман заперечив головою, що не хоче.

7. (1б) Укажіть варіант з пунктуаційною помилкою в діалозі:

А. – Що ти хочеш від життя?

– Небагато. Просто жити, працювати, як усі...

– Так от і працюй, хлопче, а не розкатуй по степу.

Б. «Сідай за книжки. Зубри!» - «Мамо, епоха зубрінь минула».

– «Це щось нове, хлопче. Зубрити не хочеш. Може і вчитися не хочеш?» – «Вчитись хочу, але по-справжньому».

В. – Не святий і він! До всіх добрими не будеш. – Оцінювати чиєсь життя – це, мабуть, найпростіше. – Правильно, нам пора про своє подумати.

Г. – доброго ранку! – каже Лукія, уповільнюючи крок.

– Доброго ранку, Лукіє.

– В область їду... Може, доручення буде яке?

8. (1б) Установіть відповідність між реченнями з цитатами і способами введення їх у текст:

А. Як пряма мова, за допомогою слів автора

Б. Як частина речення

В. Наводиться неповністю

Г. Як епіграф

1. Панас Мирний писав, що «головна функція мови – комунікативна».

2. В. Криценко поставив дуже важливе питання «Хто ми в світі без рідного слова?»

3. Дім, у якому немає книг, подібний до тіла без душі.

4. «Кожній освіченій людині треба вдумливо ставитися до слова, - писала Є.Чак»

5. Д.Павличко писав, що він син простого гуцула – лісоруба із Карпат.

Контрольна робота на тему «Складносурядне речення»

1. Виберіть складносурядне речення.

- А) Дерева в саду хитає вітер, жовтий лист летить до ніг мені.
- Б) На світі вже давно ведеться, що вищий перед нижчим гнеться.
- В) Праця садівника неспокійна, але почесна і самою своєю суттю мирна.
- Г) А ранки цвітуть перламутром і падають вранішні зорі в туман.

2. Знайдіть серед речень не складносурядне.

- А) Тепер підходили всі, молодиця і діти, і цілували бабу.
- Б) Одчинилися двері, і в чорний морок сіней вскочив одразу дитячий рев.
- В) Пливе у сірі безвісті нудьга, і стиха хлипає сум.
- Г) Стрибає, наче дурне теля, і скоса наводить червоне око.

3. Укажіть, які сурядні сполучники виражають чергування явищ між частинами складносурядного речення.

- А) але, а, проте, однак.
- Б) ні...ні, також, і, й.
- В) або, чи, чи...чи, не то...не то.
- Г) і, й, та.

4. У якому з складносурядних речень його частини виражають одночасність дій?

- А) То через нього твої передні лапи мусять хапати повітря, то він душить за горло і вганяє назад у нього твою вогняну злість.
- Б) Людей їдять пранці, нужда, горілка, а вони в темноті жеруть один одного.
- В) Важким холодним сном за хатою спала земля, а високо над нею тріпались зорі.
- Г) Андрія штовхнули, і він впав на коліна перед Максимом.

5. У якому з правил пунктуації у складносурядному реченні допущена помилка?

- А) кома ставиться між частинами складносурядного речення перед сполучником сурядності;
- Б) кома не ставиться перед сполучником і, якщо сурядні частини мають спільний другорядний член;
- В) крапка з комою ставиться, якщо частини складносурядного речення з'єднані сурядним сполучником; дуже поширені, мають свої розділові знаки або далекі за змістом.
- Г) кома ставиться, якщо частини складносурядного речення з'єднані сурядним сполучником і виражають швидко або несподівану зміну подій, різке протиставлення.

6. Знайдіть речення, в якому між частинами перед сполучником і не ставиться кома.

- А) У долинах співали струмки і кожен з них мав свій голос.
- Б) Вечір був місячний, ясний і зорі лагідно сяяли.
- В) Тільки невсипуще море бухкає десь здалеку та зорі тремтять у північній прохолоді.
- Г) Осіннє небо потемніло і став моросити дрібний дощ.

7. Установіть відповідність між схемами і реченнями.

1. [], а [] і [].

2. [], і [], і [].

3. А [], а [].

4. [] і [].

А) Погасли хвилі, гори, хмари, і над землею в'ються чари, і над землею в'ються сни.

Б) Вже листопад підкрався з-за дубів і гай знімає золоту перуку

В) В тихій задумі стояли діброви, а в них весільним одягом пишались черешні і темно рожевіли напухлими устами дикі яблуні.

Г) А вечір палить вікна незнайомі, а синя хмара жаром проїнялась.

Д) Чи то галич налетіла чорна, чи то гору турки обступили.

8. Речення *Українські поети й композитори складають пісні про київські каштани, пов'язуючи їх квітування з весною, а художники малюють розквітлі дерева на тлі Хрещатика чи інших вулиць нашої столиці* **відповідає** **характеристиці:**

А) Складносурядне речення, частини якого з'єднані сурядним протиставним сполучником і виражають протиставлення; інтонація зіставлення.

Б) Складносурядне речення, частини якого з'єднані сурядним протиставним сполучником і виражають зіставлення подій; інтонація зіставлення.

В) Складносурядне речення частини якого з'єднані сурядним єднальним сполучником і виражають зіставлення подій; інтонація переліку.

Г) Складносурядне речення, частини якого з'єднані сурядним протиставним сполучником і виражають зіставлення подій; інтонація переліку.

9. Уставте потрібні сурядні сполучники в речення. Визначте смислові відношення і засоби зв'язку.

...день іде на зміну ночі, ...нічка зорями сія.

10. Поставте розділові знаки у складносурядних реченнях. Запишіть їх у такій послідовності: а) кома ставиться у складносурядному реченні; б) кома не ставиться; в) тире у складносурядному реченні.

А) Хвилина ще і схід розпише в сліпучі барви небосхил.

Б) Над обрієм Києва сходить зоря у зеніт і вічний Славута тече у грядущі століття.

В) Обережно проминаємо густі зарослі і очам відкривається рівний та широкий лан.

Г) Зліва при мокрій долинці кінчались жита і починалась лука.

Д) Довго була метелиця і тиша залягла.

Е) Акорд осені йде полями і галями і вітер віє і цвіте блакить.

Є) І потім сміючись вдарила палицею по гілці струснула цілу шапку снігу і сонячна холодна курява окутала нас.

Ж) А вдалині хиталися дерева і синів задуманий прибій.

Ключ: підкресліть першу букву кожного речення і допишіть речення: «Не встиг у жовтні роздивитися, як сонце зійшло, а воно вже...»

11. За поданими початками утворити складносурядні речення з єднальними, протиставними та розділовими сполучниками, поставити розділові знаки:

А) Вдалині мерехтіли зорі...

Б) На вулиці нікого не було...

12. Зробіть повний синтаксичний розбір речення.

Вдалині хиталися дерева і синів задуманий прибій.

Контрольна робота “Складнопідрядне речення”

Тест

Завдання містять по 4 варіанти відповідей, з яких одна правильна (1 бал за правильну відповідь).

1. За значенням і будовою складнопідрядні речення поділяються на...

- А. Підрядні означальні та підрядні з'ясувальні.
- Б. Підрядні з'ясувальні та підрядні обставинні.
- В. Підрядні означальні та підрядні обставинні.
- Г. Підрядні означальні, підрядні з'ясувальні та підрядні обставинні.

2. У котрому рядку з поданих складнопідрядних речень є підрядне способу дії?

- А. Я родом з тих країв, де пахне небом і весною (І. Гринько).
- Б. Дружба тільки тоді могутня й облагороджуюча, коли вона є маленьким паростком ідеалу
(В. Сухомлинський).
- В. Огні в тій стороні погашено, щоб ворог передчасно не доглянув, що тут робиться (І.Франко).
- Г. А сонечко встане, як перше вставало (Т. Шевченко).

3. У котрому з поданих складнопідрядних речень є підрядне часу?

- А. Хай мені зоріють зорі, доки сонце моє спить (О. Олесь).
- Б. Хоч спека й немилосердна, проте квітам ми не дали зав'янути (З газ.).
- В. Прискорено йдемо за днем золотокрилим туди, де криці дзвін напружено гуде (В.Сосюра).
- Г. Щоб оцінити чию-небудь якість, треба мати бодай якусь дрібку цієї

якості і в самому собі (В. Шекспір).

4. Підрядна частина у наведеному складнопідрядному

Не стануть святами ніколи будні, хоч як би там не мудрували трутні.

А. Підрядна умови.

Б. Підрядна допустова.

В. Підрядна означальна.

Г. Підрядна з'ясувальна.

5. У котрому рядку підрядне означальне речення?

А. Зорею станьмо для людей, щоб їхній шлях світлішим був (В. Швець).

Б. Ви знаєте, як пахне хліб диханням сіяча, вогнем безсонних діб? (Л. Забашта).

В. Бережіть теє слово, що гранилось віками у битвах, у трудах (Л. Забашта).

Г. Щасливий тим, що живу тобою, Вітчизно рідна - земле сподівань (М. Сингаївський).

6. Яке з поданих складнопідрядних речень з підрядним місця?

А. Я з тих країв, де над Дніпром цвітуть, шумлять гаї (М. Нагнибіда).

Б. Ким не став би у житті ти, все одно ти мусиш володіти стилем офіційно-діловим (Д. Білоус).

В. Понеси мене на крилах, радосте моя, де на пагорбах і схилах сонця течія (В. Симоненко).

Г. Щоб вволю всього мати, треба чесно працювати (Нар. творч.).

7. У котрому з поданих складнопідрядних речень є підрядне наслідкове?

А. Листя горобини з зеленого стало жовтим, так що його важко було відрізнити від ягід

(В. Гжицький).

Б. Хоч не одного там калічили ті скали, ми далі йшли (І. Франко).

В. Якби мені знову колишня сила, тоді б мене туга оця не гнітила (Леся Українка).

Г. Я для пісні вікно розчинив, щоб вона залила мою душу весною (В. Сосюра).

8. У котрому з поданих складнопідрядних речень є підрядне умови?

А. Як одступиш од грамоти на аршин, то вона од тебе - на сажень (Нар. творч.).

Б. Давно так не було відродно на душі в чоловіка, бо там добре вмістились і люди, і земля, і ніч (М. Стельмах).

В. Небо, яке ніби хтось зранку позамітав, тепер затягнулось (Р. Горак).

Г. Благословенна будь же ти, хвилино, коли почувла я дитячий крик (Л.

Костенко).

9. У котрому з поданих складнопідрядних речень є підрядне причини?

А. Люди, які жертвують усім для інших, творять свою справу (П. Загребельний).

Б. Вікна завішували шторами, через те що сонце пекло немилосердно (З газ.).

В. Кому правди не треба, тому й честь не потрібна (Нар. творч.).

Г. Ми їхали в Крим, щоб відпочити (З газ.).

10. Підрядна частина у наведеному складнопідрядному

Щоб розпізнати людину, треба її полюбити.

А. Підрядна умови.

Б. Підрядна допустова.

В. Підрядна причини.

Г. Підрядна мети.

11. Яке з поданих речень складнопідрядне з підрядним з'ясувальним?

А. Люблю я власну мрію, що там у серденьку на дні відмалечку лелію (Леся Українка).

Б. Дівчина стала радо показувати йому, що збирає кленові листки (М. Малиновський).

В. Коли ж твій труд в народі не лишивсь – ти марно жив, даремно народивсь (П. Воронько).

Г. Нещастя трапляються там, де люди втрачають віру одне в одного (І. Цюпа).

12. У котрому рядку подані сполучники, які не вживаються у складнопідрядному реченні?

А. Мов, немов, ніби.

Б. Коли, якщо, перед тим як.

В. І, а, але, то, чи.

Г. Для того щоб, що, куди.

Контрольна робота

Безсполучникове складне речення

Завдання 1 – 6. Вибрати одну правильну відповідь.

1. У безсполучниковому складному реченні *Сон ніжний землю обійма за плечі я чую ньєнки коліскову* (Г. Радька) між його частинами вживається:

- А. Кома.
- Б. Крапка з комою.
- В. Двокрапка.
- Г. Тире.

2. Правильну схему речення *Ми цінуємо барвінок за його «лікарську допомогу» з нього виготовляють ліки від дуже важких хвороб* (розділові знаки вилучено) зазначено:

- А. [], []. одночасність
- Б. []: [висновок].
- В. [умова] — [].
- Г. []: [причина].

3. Виділіть безсполучникове складне речення з однорідними простими реченнями.

А. Люди завжди сподіваються на диво, вони не можуть примиритися зі смертю (*В. Кисельов*).

Б. Весело бриніли набубнявленими гілками осокори, задумливо погойдувала обважнілими косами береза (*Ю. Яновський*).

В. Сіли перепочити й раптом помітили: хтось до них іде (*В. Канівець*).

Г. На допит покликали Ванька: без перекладача не обійтись (*Я. Стецюк*).

4. Яке безсполучникове складне речення виражає одночасність дій, явищ?

А. Пригріло сонечко, обсохла земля, потягло орача в поле (*М. Коцюбинський*).

Б. Глянеш на небо - небо високе, глянеш на хмари - хмари летять (*П. Тичина*).

В. Сьогодні особливо звабно темніли на приполах оскубини гречки, легка паморозь пірію стелилась у долинах, молода конюшина між карякуватих дубків кликала в лісосмугу (*В. Дрозд*).

Г. Чогось завжди так виходить: гарного гриба не знайдеш, а поганка сама в очі лізе (*М. Стельмах*).

5. Знайдіть речення, у якому необхідно поставити тире.

А. На квартирі було затишно топилася піч горіла лампа на підлозі лежала ціла купа свіжої соломи (*І. Багмут*).

Б. Брязне клинок об залізо кайданів піде луна по твердинях тиранів (*Леся Українка*).

В. Друзі розповіли подробиці втеча готувалася давно (*М. Олійник*).

Г. І диво дивне сталося з ним совість заговорила! (*А. Іщук*).

6. У якому з правил щодо пунктуації у безсполучникових складних реченнях допущена

помилка?

А. Двокрапка у безсполучниковому складному реченні ставиться тоді, коли наступна частина пояснює, розкриває зміст першої;

Б. Якщо в першій частині безсполучникового складного речення вказується час дії, про яку говориться в другій, то між ними ставиться тире ;

В. Якщо зміст частин безсполучникового складного речення порівнюється чи протиставляється, то між ними ставиться двокрапка ;

Г. Якщо частини безсполучникового складного речення зберігають певну самостійність у змістовому відношенні, то між ними ставиться крапка з комою .

Завдання 7 – 9. Зробити синтаксичний розбір речення (розділові знаки пропущені).

Сталось диво тоді камінець засіяв і промінням ясним всіх людей здивував (В. Самійленко).

Завдання 10 – 12.

Написати твір-мініатюру на вибрану тему, використавши два – три безсполучникові речення. Виділити в них граматичні основи:

Пізнай самого себе.

Духовні потреби людини.

Тестові завдання для за темою «Складні речення з різними видами зв'язку»

1. Укажіть речення, в якому правильно розставлено розділові знаки:

А) Мир у світі таки буде: його хочуть усі люди (Нар. творчість).

Б) Стеле м'якенько: лиш твердо спати (Нар. творчість).

В) Давно те минуло: як тими шляхами, де йшли гайдамаки – малими ногами ходив я та плакав та людей шукав, щоб добру навчили (Т. Шевченко).

Г) Ще сніг кругом, ще голі віти в дуба: ще не курличуть в небі журавлі (В. Сосюра).

2. Укажіть складне речення із сурядним та підрядним зв'язком:

А) Тут росли колючі кущі терну, шипшини та глоду, красувалися й дозрівали на вітах ламкої крушини темно-червоні ягоди, що ї у народі звать вовчими (А.Шиян).

Б) Ось мати ступила вбік, і тепер кругла таріль сонця засріблилась у густій блакиті, а довкола материної голови вже не іскрився й не мерехтів німб (Є.Гуцало).

В) Весну, либонь, зачарували, а тепер вона чекає й не може дочекатися на слово, яке відразу ж випустить її на волю (Є.Гуцало).

Г) Небо чисте, на заході якісь дві-три хмари, а гримить на грозу (М.Вінграновський).

3. Укажіть складне речення з безсполучниковим, сурядним та підрядним зв'язком:

А) Проте маленька пташина, ця пухнаста кулька життя, що майже цілком уміщалася в моїй жмені, виявилась завзятою і не хотіла без бою віддаватись (Б.Антоненко-Давидович).

Б) З'ївши вареника, я падаю в натопані снігом санки, дядько Себастьян уможується на передку, і ось уже кінь виносить нас у широкий засніжений світ, де у паморозі срібно туманіють верби, де вітряки остуджують сонце, а річка погойдує переспілі китиці отого очерету, в якому й досі живуть чийсь сумні голоси (М.Стельмах).

В) З відльотом табуна гусак раптом відчув, як ніч раптом поважчала і стала тиснути своєю мокрою темінню гусака до гнізда; темінь залазила йому в спину і крила, наче хотіла сховатися в ньому і хотіла обсохнути в його пір'ї (М.Вінграновський).

Г) А в цей час наді мною твориться диво: хтось невидимим смичком провів по синьому піднебессі, по білих хмарах, і вони забриніли, як скрипки (М.Стельмах).

4. Укажіть складне речення, що має чотири частини:

А) Вітер підганяв їх на снігових белебнях, але як тільки вони скочувались у яр, Сіроманцеві доводилося похекати та попріти (М.Вінграновський).

Б) Михайло якраз натрапив на ту розмову чи суперечку, встряв у неї й почав доводити інспекторові, що він не має права ляяти учнів, і сказав щось образливе для самого інспектора (Олена Пчілка).

В) Обережні й лякливі, сарни належали лісовій гущині, належали таємниці, і я звідав таке відчуття, наче ця заказана таємниця постала переді мною наяву, тепер я можу приглянутись до неї пильніше (Є.Гуцало).

Г) Як верби гарно похилились, мов дивляться, що там робиться внизу, по тих хатках т вулицях, та й собі радіють, що люди відпочивають, що їм затишно та гарно (Б.Грінченко).

5. Укажіть складне речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком:

А) Я втік би в темний гай, щоб слухать, як шепоче до листу лист і до квіток трава... (О.Олесь).

Б) Я знаю: мова мамина – свята, в ній вічний, незнищений дух свободи (М.Адаменко).

В) Вчорашня сіра важка далина пронизливо синьо замолоділа, жовті лиманські береги світліли далеко, в балках і балках відкрилися червоні озера дospelого глodu, і залітали качки (М.Вінграновський).

Г) Матвій починає також косити, але він не має лугу, а має лише конюшину, що отам за лісом насіяв він минулого року (У.Самчук).

6. Укажіть складне речення з різними видами зв'язку, в якому допущено пунктуаційні помилки:

А) З того вечора я часто приходив до дядька Себастьяна, і коли він мав час, ми разом читали якусь книгу, газети чи гомоніли про всяку всячину (М.Стельмах).Вариант 1

Б) Туман пах бузковим цвітом, а, коли почав розходитись, крізь його тонкий просинюватий серпанок виступили по горі бузкові вали (Гр.Тютюнник).

В) З цієї хвилини все те, що він бачив навколо себе, чув і відчував, повнилося для нього новим змістом: йому ніби вставили інші очі, і він ними бачив тепер те, чого раніше не помічав, йому ніби підмінили душу, і він відчував те, про що раніше не здогадувався (Гр.Тютюнник).